

Afflicti; Græc., malè habitii, id est, omnibus modis vexati;

Vers. 38. — Quibus dignus non erat mundus.... id est: Viri tanti, et quorum consuetudine et consortio dignus non erat mundus, ex uribus et vicis expulsi errabant in solitudinibus... montibus; latitabant in speluncis et cavernis, etc.

Vers. 39. — Et hi omnes testimonio fidei probati. Græc.: Testimonio probati per fidem; Syr.: De quibus exiti testimonium quoad fidem eorum; id est: Et hi omnes, de quibus in toto hoc capite, etsi ob fidem servati et propugnati, divino testimonio in Scripturis fuerint approbati et laudati.

Non acciperent repositionem, id est, tunc tamen temporis, seu toto veteris Testamenti tempore, non receperunt bona promissa, celestem scilicet hereditatem.

Vers. 40. — Deo pro nobis aliquid melius pro-

Apostolos ad prophetas, potissimum ad Eliam, et patris ejus herodem Elisæum, qui etiam, 4 Reg. 1, vocatur homo piosus et zona pellicæ accinctus vestibus. Porro usi sunt prophetæ melote, quasi vili et aspero amictu. Ita S. Joannes Baptistæ predicans vestitus erat cilicio et pilis camelorum conlecto, et zona pellicæ cinctus. Hinc et sancti cremate olim melote sunt usi.

Egredientes, id est, destituti rebus necessariis. Talis fuit Elias fugiens Jezabel, quem Deus pane per corvum submerso alere debuit; item Judas Machabeus, qui cum sociis inter leras vitam degens fecit cibo vescelatur, 2 Mach. 5.

Anxiosissimi, id est, angustiis pressi, ut David, quando à Sathie conatus desperabat se posse evadere, 1 Reg. 25, et Elias, quando fugens à facie Jezabel petivit animæ suæ ut moreretur, 5 Reg. 19.

Afflicti, id est, malè habitii, malè tractati et maledati, cujus exemplum afferunt Amos prophetam, quem Epiphanius narrat ab Amasio sacerdote Bethel assidue vapulasse, tandemque ab ejus filio secundum tempora iuste percussum occubuisse.

Vers. 38. — Quibus dignus non erat mundus; q. d.: Hi viri sancti tantæ dignitatis erant, uti mundus eos habere non mereretur. Ipsi enim suis apud Deum precibus urbes et provincias, inò mundum totum conservabant. Unde Elias, cum rasperetur, succlamavit Elisæus: Pater mi (tu es), curas Israel et auriga ejus.

Corollarium pietatis, seu in hoc capite ad pietatem maxime notanda, et ad proximi redigenda.

CIRCA FIDEM.

Primo notandum quàm necessaria sit; quandoquidem sine fide non quàm salus facta est. Ab initio mundi quicumque Deo placuerunt, per fidem placuerunt; per fidem scilicet in Deum, seu quâ Dei dictis crediderunt et confiderunt; ita ut sine fide impossibile sit placere Deo, v. 6. Hinc fides initium creaturæ Dei, radix salutis, ex quâ nascitur iustitia et sanctitas quâ Deo placemus, et cui promissa est salus æterna. Quanta itaque debet esse nostra sollicitudo de fide? quàm frequenter et quàm ardentè orandum: Domine, da fidem, adauge fidem. Secundo notandum quàm necessaria sit Christiano, præsertim in afflictionibus, et constanter patiat et cum merito. Recordare tunc egregie hujus

mente; Deo per singularem in nos bonitatem, providente, ut usque ad tempora nostra, nimirum usque ad ascensionem Christi, nemini sanctorum pateret aditus celorum.

Ut non sine nobis consummarentur, id est: ut non ante novi Testamenti tempus, quod nostrum est, consummata consequerentur beatitudinem; animæ quidem, quam consecuti sunt per visionem Dei, quæ fruuntur ab ascensione Christi; corporis verò, quæ fruuntur nobiscum in resurrectione generali. Itaque neutram sine nobis, id est, ante tempora nostra, recipiunt beatitudinem. Felicitiora itaque tempora nostra. Tempus veteris Testamenti fuit laboris et expectationis, tempus nostrum est præmiationis et fruitionis. Nos ergo pudeat, si pusillo sinu animo incedem jamjam recepturi; cum omnes antiquiores sancti tanta mala et tam fortiter passi sint, licet diu præmium expectaturi.

In solitudinibus errantes, in montibus, et apertis, et in cavernis terræ. Ita David fugi Sathien, latuitque in spelunca Odollam, inde in Ziph, inde in deserto Engaddi, 1 Reg. 22. Ita centum propheta occultati sunt, et quidam Jezabelis subdugit per Abdiam, 5 Reg. 18. Nota Eliam, Elisæum et filios prophetarum, communitè in montibus versatos esse, ac præsertim Carmelum adamasse.

Vers. 39. — Et hi omnes testimonio fidei probati, etc. Illam scilicet quæ antonomastice dicitur repositionem, nimirum bonorum celestium et consummata beatitudinis.

Vers. 40. — Deo pro nobis aliquid pro-

vidente. Melius, id est, præstantius aliquid nobis quam præteritis patribus provovit Deus, hoc ipso quod disposuit ut tempus beatitudinis et resurrectionis non foret apud illos in veteri, sed apud nos in novo Testamento.

Ut non sine nobis consummarentur. Non acciperent repositionem, scilicet perfectè se consummatè: perfectè enim accipitur promissio, quando resuscitatis ad immortalitatem corporibus, sancti homines cum Christo regnabunt in caelis; nam ante id tempus animæ solæ regnant et beatæ sunt, non homines, nisi synecdochicè loquitur autem Apostolus de hominibus: deinde quia paulo ante de quibusdam dixit: *Ut meliores inirent resurrectionem;* agit ergo de consummatione quæ per resurrectionem fieri debet.

descriptionis quam D. Paulus Hebræis afflictis exhibet, ut eos soletur, roboret et ad perseverantiam animet. *Fides est sperandarum substantia,* hypostas, subsistentia et existentia rerum: dat quàmdam substantiam et existentiam rebus speratis, facit eas stare et subsistere. Utere ergo fide tuâ; fac ut in mente tuâ existat et subsistat per fidem æterna hereditudo, regnum celorum patiens promissum; et patiens cum gaudio: *Communicantes Christi passionibus gaudete.* Fides est argumentum, elenchus, demonstratio, convictio non apparentium; est quasi dioptra quæ res remotissimæ et aliis non conspicuæ quasi proximæ videntur. Hæc ergo patiens utere dioptra divinâ, oculo fidei æternæ vitæ bona conspice dicque

tibi cum Apostolo: *Momentaneum et leve tribulationis æternum gloriæ pondus operatur in me.* Quò major erit fides tua, eò major patientia et in tribulatione lætitia. Sicut astronomi per dioptram, mira in coelestibus animadvertunt, antiquis ignota, sic sancti per fidem vident quæ non vident infideles: et sicut quò major et melior dioptra, eò plura nova et clarius vident astronomi, sic quò major fides sanctorum, eò major est eorum sanctitas, major rerum præsentium contemptus, major in adversis patientia. Dic ergo sapientè: *Domine, adauge mihi fidem.*

CIRCA MUNDI CONTEMPTUM.

Mirum habes de contemnendo mundo documentum in sanctis patriarchis Abraham, Isaac et Jacob; qui licet longam ducturi essent vitam, terram tamen non possederunt, domum non ædificaverunt, in casulis, in tabernaculis mobilibus habitârunt, ut hoc ipso significarent se peregrinos et viatores esse, et aliò tendere, nempe ad civitatem firmam, fundatam, immobilem, æternam. Si hoc ante Christum, si tanta tunc mentis et cordis fuit à temporalibus sequestratio, quid nunc Christiani civis sanctorum et domestici Dei?

Recordare te cæli civem, terræ autem advenam; terrena consequenter despice, coelestia suscipe; ab omnibus terrenis mente et corde sequestratus, expecta, desidera, anhela ad civitatem cujus artifex et conditor est Deus; inò cujus opes, deliciae, beati-

CAPUT XII.

CHAPITRE XII.

1. Ideoque et nos tantam habentes impostam nobis testium, deponentes omne pondus, et circumstantes nos peccatum, per patientiam curramus ad propositum nobis certamen.
2. Aspicientes in auctorem fidei, et consummatorem Jesum, qui, proposito sibi gaudio, sustinuit crucem, confusionem contemptam, atque in dexterâ sedis Dei sedet.
3. Recognite enim eum qui talem sustinuit à peccatoribus adversum semetipsum contradictionem; ut ne fatigemini, animis vestris deficientes.
4. Nondum enim usque ad sanguinem restitistis, adversus peccatum repugnantes.
5. Et oblit estis consolationis quæ vobis tanquam filiis loquitur, dicens: Fili mi, non negligere disciplinam Domini; neque fatigeris dum ab eo argueris.
6. Quem enim diligit Dominus, castigat; flagellat autem omnem filium quem recipit.
7. In disciplinâ perseverate; tanquam filiis vobis offert se Deus; quis enim filius quem non corripit pater?
8. Quò si extra disciplinam estis, cujus participes facti sunt omnes, ergo adulteri, et non filii estis.
9. Deinde patres quidem carnis nostræ, eruditores habuimus, et reverebamur eos; non multò magis obtemperabimus Patri spirituum, et vivemus?
10. Et illi quidem in tempore paucorum dierum, secundum voluntatem suam erudiabant nos; hic au-

tudo, Deus. Hæc quàm terra sordet, eum coelum aspicio! Hic vanitas, cupiditas, momentaneitas; ibi rex veritas, læ charitas, modus æternitatis: hæc ultima verba sunt D. Aug., epist. 5, ad Marcellinum.

CIRCA FORTITUDINEM.

Falsò dicitur ab impis fidem et fortitudinem esse incompatibiles: inò nulla major fortitudo quam esse ex fide, quæ nec ferrum, nec ignem, nec arma, nec leones timet, ut habes in v. 33, 34, etc. Mirum habes hujus fidei et fortitudinis exemplum in Moysè, qui regnum, opes, delicias Egypti postpositum opprobrio Christi, qui regis edictum non timuit, Exod. 10, v. 28. Hujus fortitudinis præsigium dedit Moyses infans; cum enim Pharoæ suum illi diadema per jocum imposuisset, illud in terram abiecit Moyses, ait Joseph., Antiq. 2, 5. Duo Moysen roborârunt ad agendum et ad patientium. Primum, aspectus remunerationis æternæ: *Aspiciebat enim in remunerationem, v. 26;* secundum, aspectus Dei continuis, divinique adjutorii certa expectatio: *Invisibilem quasi videns sustinuit, v. 27.* Hæc duo sint animæ tuæ in actionibus et passionibus tuâ: invisibilem quasi videns sustine, et nihil timebis; æternam aspice remunerationem, nihil terrenum amabis, nulla mala temporalia reformidabis. O Deus, mihi semper et ubique prærens, da mihi continuum tuæ præsentia fidem; te cogitem, te diligam, in te confidam, coram te ambulem: *Non timebo mala, quoniam tu mecum es, Domine.*

1. Puis donc que nous sommes environnés d'une si grande nuée de témoins, dégageons nous de tout ce qui nous appesantit, et des liens du péché qui nous serrent si étroitement, et courons par la patience dans cette carrière qui nous est ouverte.
2. Jetant les yeux sur Jésus, comme sur l'auteur et le consommateur de la foi, qui, dans la vue de la joie éternelle qui lui était proposée, a souffert sur la croix, en méprisant la honte, et qui est maintenant assis à la droite du trône de Dieu.
3. Pensez donc en vous-mêmes à celui qui a souffert une si grande contradiction de la part des pécheurs qui se sont élevés contre lui, afin que vous ne vous découragez point, et que vous ne tombiez point dans l'abattement.
4. Car vous n'avez pas encore résisté jusqu'à répandre votre sang, en combattant contre le péché.
5. Et avez-vous oublié cette exhortation qui s'adresse à vous, comme étant enfants de Dieu: Mon fils, ne négligez pas le châtiement dont le Seigneur vous corrige; et ne vous laissez pas abattre lorsqu'il vous reprend?
6. Car le Seigneur châtie celui qui l'aime, et il frappe de verges tous ceux qu'il reçoit au nombre de ses enfants.
7. Ne vous laissez donc point de souffrir: Dieu vous traite en cela comme ses enfants: car qui est l'enfant qui ne soit point châtié par son père?
8. Et si vous n'êtes point châtiés, tous les autres l'ayant été, vous êtes donc des bâtards, et non pas de vrais enfants.
9. Et de plus, si nous avons eu du respect pour les pères de notre corps, lorsqu'ils nous ont châtiés, combien plus devons-nous être soumis à celui qui est le père des esprits, afin que nous vivions?
10. Car quant à nos pères, ils nous châtièrent

esse debet sanctitas vestra: non enim, sicut olim patres vestri, pedibus accessistis ad montem Sina, qui corpore tangi potest, nec ad ignem incensum quo visibiliter ardebat ille mons, nec ad turbinem et caliginem et procellam quæ sensibus percipiebantur;

19. Nec ad tubæ sonum, nec ad vocem, quæ Deus per angelum sua præcepta proclamabat; cujus tantus erat fragor, ut eam audientes expavefacti, deprecari sint ne pergeret eis loqui Deus, sed Moyses ipse loqueretur eis;

20. Ne Moyses quidem vocem ferre poterant dicentis: Cavete ne ascendatis in montem, etc.; omnis qui tetigerit montem, morte morietur, etc. sive iumentum fuerit, sive homo, Exod. 19, v. 12, 13; et quomodò ipse Dei vocem ferre potuissent?

21. Etenim adeò terribilis erat species rerum quæ fiebant in hoc monte, ut Moyses ipse, Deo familiaris et prodigijs assuetus, dixerit: Exterritus sum et tremebundus.

22. Ad hæc, inquam, terribilia spectacula non accessistis, sed per fidem et baptismum accessistis ad res eò præstantiores, quò magis spirituales; ad spirituales montem Sion, ad civitatem Dei viventis, Jerusalem cœlestem, ad innumerabilem angelorum cœtum.

23. Ad Ecclesiam apostolorum et martyrum, primorumque Christi fidelium, quæ primitias Spiritus acceperunt, quique jam vitæ functi regnant in cœlis, ad Iudicem universorum Deum, qui charitate uniti estis, ad spiritus patriarcharum, prophetarum et omnium sanctorum, qui per fidem mira operati et passi sunt.

24. Ad novi Testamenti Pontificem Jesum, cui veluti membra capit, incorporati estis, ad hujus Pon-

tificis sanguinem, cujus asperione sanctificati estis, et qui non vindictam postulat, ut sanguis Abel, sed misericordiam impetrat.

25. Tantà, et tam multiplici gratiâ præventi, videte ne Christum Christique sanguinem adeò clementer pro vobis loquentem spernemini, ab ejus fide deficientes: etenim si patres vestri, Moysi homini in terrâ loquenti non obediens, divinam ultionem non effugerunt, multò minùs nos Christiani supplicium vitabimus, si Christum Filium Dei, è cœlo nobis loquentem non audiamus, sed avertemur.

26. Cujus Christi Dei vox terram movit, cum lex in monte Sinâ daretur; at cujus vox, juxta Aggæi prophetiam, rursùs aliquando, non Sina tantùm et terram, sed et ipsum cœlum movebit.

27. Porrò cum per Aggæum dicit: Adhuc semel, et ego movebo, non solum terram, sed et cœlum, significat ea quæ moventur, terram scilicet et cœlum, esse transmutanda, ut deinceps in æternum maneat cœli novi et terra nova, regnum scilicet Christi consummatum: nec mirum sit illa à Christo transmutari, quæ ad id facta sunt à Christo.

28. Cum hæc ita sint, quòd Christus sit cœlum et terram immutaturus, ut regnum sibi parit immutabile, nos Christiani fide vivâ et spe firmâ hoc immobile Christi regnum suscipientes, Christianismi gratiam constanter teneamus, per quam Deo placest studentes, ipsi serviamus cum metu pudico, veriti quod turpe coram eo facere, et cum reverentiâ religiois illum sincerè colentes; etenim Deus noster, instar ignis flagrantissimi, legis suæ violatores, ubi vult, urit, torquet, consumit; nec minùs graviter Christianos punit quàm Judæos, imò eò gravius, quòd lex evangelica præstantior est Mosaicâ.

COMMENTARIA.

VERS. 4. — Ideòque; Syr., *quamobrem*; quasi diceret: Quandoquidem patres nostri tanta per fidem et ob fidem fecerunt et passi sunt, *ideò* et nos Hebræi, eorum filii, ad Christi fidem conversi.

TANTAM HABENTES IMPOSITAM, id est, capiti nostro superpositam; Græc.: *Circumpositam vel circumjacentem*; Syr.: *Qui nos undique septiunt*; id est: Non tantùm capiti nostro imminentem, sed et nos undique circumdantem, ut fit in temporibus nebulosis, quando nubes densa totum hemispherium occupat.

NEBEM, copiosam sanctorum multitudinem, de quibus in capite præcedenti; vocat *nubem* ob densita-

VERS. 4. — Ideòque et nos tantam habentes impositam nubem testium. Impositam, id est, circumpositam, id est, undique nos continentem et circumdantem. Nubem testium, id est, nubem martyrum. Testes verò sanctos memoratos appellat, qui per fidem et pro fide vel dura sunt perpassi, vel heroica opera perfererunt. Horum itaque testium nubes imposita, sive circumposita ac circumdantem nos veritatis, obvia sint eorum exempla. Cum igitur, inquit, tantà nube testium simus undique circumsepti, faciamus quod sequitur.

tem et ob refrigerium: florum enim exemplum afflicto refrigerat et solatur in æstu tribulationis, ait D. Chrysostomus;

TESTIUM, scilicet de potentiâ et utilitate fidei, DEPONENTES OMNE PONDUS; Syr.: *Abjiciamus à nobis onera omnia*: scilicet onera rerum terrenarum, omnes affectus superbi, qui nos ad ima depriment. Est similitudo sumpta à stadio; qui enim cursuri sunt, omnia quæ sunt oneri deponunt.

ET CIRCUMSTANS NOS PECCATUM; Syr.: *Et peccatum quod semper nobis est in promptu*; Arab.: *Et peccatum facile patratu*; id est, quo quasi cingimur, circum-

deponentes omne pondus et circumstans nos peccatum. Pondus vocat sollicitudinem conservandi et augendi suas opes, omnemque sarcinam terrestrium negotiorum et curarum, inquit Theophylactus. Peccatum nos circumstans, ut nos comprehendat, implicet ac teneat, ne in cursu capto progrediamur; ut si quis currentem injecto laqueo retineat. Monet ergo ut peccati laqueum et implicantia quæ cursum renouentem exantiant abijctique.

Per patientiam curramus ad propositum nos certamen. Vocatur autem certamen, quia non sine adversario curramus: non qui etiam currat, sed qui, quan-

damur, et ideò cursuris est obstaculum. Duo currentibus cavenda sunt, onus scilicet et obstaculum. Cura, affectus rerum terrenarum, est onus et quidem grave. Peccatum nos circumstans sicut vestis, vel undique cingens, instar retis, est obstaculum; utrumque ergo deponendum.

PER PATIENTIAM; Syr., *cum patientiâ*. Erant afflicti, et ut cap. 10, v. 36, dictum est: *Patientia vobis est necessaria*; Apostolicæ scopus est eos ad patientiam hortari: *Per patientiam ergo*.

CURRAMUS, alacres et expediti; AD PROPOSITUM NOBIS CERTAMEN, id est, in stadium, seu certamen cursùs nobis propositum. In Græco et in Syro non est *ad*, sed: *Curramus propositum nobis certamen*, scilicet certamen cursùs, id est, sic curramus cursum nobis propositum, ut brevium comprehendamus. Vide. 1 Cor. 9, 24. Vita christiana cursus et certamen est: cursus certatus; hujus cursùs via difficultas et aspera; per spinas et tribulos nobis currendum. Hinc Apostolus nobis ait: *Per patientiam curramus*.

VERS. 2. — *Aspicientes in auctorem*; Græc., *in illam auctorem*, etc.; Syr.: *Et respiciamus in Jesum, qui fuit principium et perfectio fidei nostræ*. Pergit in metaphora stadii et cursùs: *Curramus aspicientes in Jesum*, qui suo nobis præit exemplum, et qui sicut absolutissimum est nostris cursùs exemplar, ita et coronator erit. *In auctorem*, inceptorem fidei: Christus est auctor fidei, quia credenda docuit, et dat gratiam ut credamus;

ET CONSUMMATOREM, finitorem, perfectorem, coronatorem. Est consummator fidei, quia fidem gloriâ coronat; actum fidei obscuræ in claram visionem commutandam.

QUI PROPOSITO SIBI GAUDIO, id est, cui gaudium ex passione sua secutorum, sibi per angelum propositum in horto, scilicet Getsemani,

SUSTINUIT CRUCEM, id est, passus et crucifixus est, ut tale gaudium mereretur;

CONFUSIONE CONTEMPTA, id est, crucis infamiam parvi pendens.

ATQUE IN DEXTERA DEI SEDET, id est, et propterea ad supremam evehens est gloriam: nempe ad dexteram Dei. Juxta hunc sensum, qui nostræ Vulgatæ est,

tum potest, currentem impedit. *Per patientiam*, id est, patienter et constanter curramus.

VERS. 2. — *Aspicientes in auctorem fidei et consummatorem Jesum*. Monent ut aspiciant in Christum, vel certaminis sui præsidem ac præmatorem. Quem fidei vocat auctorem, quia nobis fidem per gratiam suam inspirat (est enim fides Dei donum, Epist. 2). Item Christus fidei consummator est, vel quia fidem in nobis ac perficit; vel quia certamen hoc fidei, decurrentibus, postquam ad metum pervenerint, reddit constituta præmia. Potest etiam, ni fallor, melius, dictio consummatorem seorsum accipi. Christus consummator nostræ, quia per oblationem crucis nos consummat et perficit, non solum justificando, verum etiam ad consummatam beatitudinem perducendo.

Qui, propositio sibi gaudio, sustinuit crucem, confusione contempta. Sensus est: Qui loco gaudii quo frui poterat, crucis passionem elegit. Gaudium intelligo à molestiis et doloribus secretum, ut gaudium intelliga-

hæc est mens Apostoli: Sicut Christo in agoniâ constiit, angelus gaudium ex morte secutorum; nempe resurrectionem, gloriam corporis, salutem hominum, etc.; Salvatoris enim gaudium est hominum salus, ait Theodoretus; et sicut Christus propter hoc gaudium sibi propositum crucis ignominiam amplexus est, ita et nos in animum nostrum gloriam æternam in passionibus, vividè revoceamus.

Observatio litteralis et moralis.

Sed et alius est sensus juxta Græcum et Syriacum, et quem D. Chrysostomus et alii Græci sequuntur, imò quem multi Latini præferunt; putantes propositionem pro deesse textui nostro Latino. Græc.: *Qui pro proposito sibi gaudio*, etc.; Syr.: *Qui pro gaudio quod habebat, etc.*; Arab.: *Qui vice propositi sibi gaudii*; id est: Qui loco gaudii, quo frui poterat, crucem prælegit, ignominia tali supplicio conjuncta non retardatus. Ut hic sensus melius intelligatur: Filio De liberum erat incarnari, vel non; elegit incarnari. Incarnato liberum fuit pati, mori, vel corpus suum reddere impossibile, immortale, et optio data est ei à primo Incarnationis instanti, ait Rupertus; prælegit Christus pati et mori. Morturo liberum fuit communi morte mori, vel crucifigi, prætulit et sustinuit crucem, confusione contempta, et ob hanc mortem et ignominiam toleratam sedet ad dexteram Dei. Viles præmium certaminis, ait D. Chrysost., vides finem patientiæ quò perducit, ait Theophylact. Si Christus propter nos (libens et volens) crucifixus est, quantò magis par est ut nos omnia fortiter feramus, ait D. Chrysostomus.

VERS. 3. — *RECOGITATE ENIM EUM*; Græc., *talem sustinentem*; Syr.: *Videte ergo quanta sustinuit, etc.* Tria in carne Christi attendenda: Quis ille? quæ et à quibus est passus? Itaque perpendite, assidue et seriò cogitate eum, id est, quis, qualis et quantus sit is, qui

TALEM, emphatica est ista dictio, ait Theophylactus; talem, id est, tam multiplicem, tam gravem, tam ignominiosam;

SUSTINUIT À PECCATORIBUS; Syr., *à sceleratis*. In versiculo præcedenti patientiam Christi extulit ex-

tur vite temporalis. Poterat enim non mori, si vellet; poterat etiam se eximere omni molestiâ, vitamque degerere felicem et omnibus bonis affluentem. Item poterat turbis regem se facere volentibus acquiescere, et gloriòse regnare. Sed pro his omnibus cursum elegit ac pertulit, etc.; *confusione contempta*, hoc est, ignominiam supplicii non reveritus.

Atque in dextera sedis Dei se. et. Dicitur autem Christus in dextera, sive ad dexteram sedis Dei sedere, quia Deus eum exaltavit supra omnem creaturam, ac summo honore dignatus est, dato et nomine quòd est supra omne nomen.

VERS. 3. — *Recogitate enim eum, qui talem sustinuit à peccatoribus adversa veterisum contradictionem*, ut qui eum seductorem vocarent, ac dæmoniacum, et legis transgressorem, denique post irrationes et impropria adversus eum inelamaverint Pilato præsidii: *Crucifige, crucifige*. Nam ideò propositum exemplum Christi passi et glorificati, ut litem recogitent.

Ut ne fatigemini, animis vestris dehi-tentibus, hoc est,

parte optionis libera; hic ex parte persecutorum indignitatis, qui peccatores erant et scelerati.

ADVERSUS SEMETIPSUM CONTRADICTIONEM; Græc., *in semet*, etc. Nominē contradictionis comprehendit irrisiones, calumnias, impropria, blasphemias, imō totam passionem.

UT NE FATIGEMUR... Pergit in metaphora cursu: Christum, inquam, talia et tanta pro vobis patientem attendite; ne fatigatione victi cadatis in medio cursu, seu, ut simile quid patientes non deficiatis animo.

VERS. 4. — NONDUM ENIM USQUE AD SANGUINEM...; Syr.: *Nondum pervenistis usque ad sanguinem in certamine quod fit adversus peccatum*; quasi diceret: Parva sunt quæ patimini, si cum Christi passionibus conferantur: nondum enim usque ad sanguinis effusionem passi estis. Bonorum equidem vestrorum rapinam totis, vitam nondum dedistis in certamine quod fit adversus peccatum.

REFUGNANTES, ἀνταγωνίζοντες, instar athlete decertantes adversus peccatum apostasie, scilicet, ad quod Judæi vos sollicitant. Peccatum antagonista noster est: summum mundi malum est; nec homo, nec dæmon, nec Deus ipse tantum mali nobis inferre potest, quantum nobis unum tantummodò peccatum infert; malum enim pœnæ tantum inferre possunt, quod malo culpæ seu peccato longè minus est. Hinc quasi athletæ totis viribus contra peccatum antagonistam nostrum, naturæ malum, certare debemus, usque ad sanguinem et mortem ipsam. Aut vincendum, aut moriendum: malo mori quàm inquinari peccato.

VERS. 5. — ET OBLITI ESTIS CONSOLATIONIS; Græc., *παρηγορίας, exhortationis*, vel consolationis; utrumque enim significat; Syr., *doctrinæ*; id est: An oblitī estis exhortationis, seu consolationis quæ Deus, Prov. 5, v. 11, vobis tanquam filiis charissimis loquitur, dicens:

FILI MI, NOLI NEGLIGERE; Græc., *ne parvipendas disciplinam domini*, id est, eruditionem quæ à Domino, ut patre, per flagella instruereis,

NEQUE FATIGERIS; Græc., *fatiscas*; Syr., *conter-naris*; id est: Ne deficias animo, cum ab eo flagellaris, corrigeris. Superius exemplo Christi Domini Hebræos ad patientiam animavit; nunc illos erigit ex conside-

ne simili patientes à contradictoribus et irrisoribus christiana religione, defatigatione præ langore et dissolutione animi, id est, ne fatigatione victi cadatis, et in medio cursu resistatis, etc.

VERS. 4. — NONDUM ENIM USQUE AD SANGUINEM RESTITISTIS, etc. Quamvis, inquit, multa pro Christi nomine tolerastis adversa, nondum tamen, sicut ille, sanguinem iudistis in hoc agone christiano, nondum martyres facti estis. Sicut Jacobus frater Joannis, martir et alii, quos indicat cap. seq., dicens: *Quorum in-tuentes exitum conversationis, imitandi fidem.*

VERS. 5. — Et oblitī estis consolationis, etc. Vilemini oblitī, nimirum prop̄ er animi torpore qui vos occupavit. *Fili mi*: blanda appellatione lectorem allici. Monet ergo filium Sapiens ne quis disciplinam Domini, quæ scilicet ab eo eruditur, et vel durâ iteratione vel etiam flagellis castigatur, negligat, parvipendat, spernet, abiciat.

VERS. 6. — *Quem enim diligit Dominus, castigat*; q. d.: Existimate afflictiones vestras non tam procedere

ratione: auctoritas maiorum quæ patiebantur: horum enim auctor Deus ipse, ut pater.

VERS. 6. — *QUEM ENIM DILIGIT DOMINUS, CASTIGAT scilicet*, ut erudit, emendet, exerceat.

FLAGELLAT AUTEM ORNEM FILIUM. Nota omnem; nullus excipitur.

QUEM RECIPIT, in filium scilicet. Syr.: *Flagelli-filos illos quibus oblectatur*. Hic bene nota D. Chrysostomus quod omnis filius flagellatur, non omnis tamen qui flagellatur filius est; puniuntur enim aliqui ut pessimi; sed non est filius aliquis qui non flagellatur.

VERS. 7. — IN DISCIPLINA PERSEVERATE; Syr.: *Sustinete igitur correptionem*; Arab.: *Patientes estote in castigatione*; Ethiop.: *Castigationem vestram sustinete*. Græcus tamen hodiernus habet: *Si disciplinam sustinetis*; similiter D. Chrysostomus, Theod., Thophyl.; id est: Castigationem ergo Domini sustinete, et in eâ constantes perseverate;

TANQUAM FILIIS VOBIS SE OFFERT DEUS; Syr.: *Quandòquidem tanquam apud filios agit apud vos Deus*; id est: Deus agit vobiscum tanquam cum filiis, non tanquam cum alienis, aut nothi: exhibet se vobis ut patrem.

QUIS ENIM EST FILIUS QUEM NON CORRIPIT PATER?

VERS. 8. — *QUOD SI EXTRA DISCIPLINAM ESTIS*; Græc.: *Si autem estis absque disciplina*, id est, absque castigatione, quæ communis est omnibus veris Dei filiis.

ERGO ADULTERI; Græc.: *Utique nothi estis*; Syr.: *Extranei et non filii.*

Observatio consolatoria.

Et oblitī estis consolationis... Quinque consolationis rationes in afflictionibus tuis adverte. Primam, Deus ut pater afflictionum nostrarum est auctor, v. 5; secundam, Dei castigatio amoris ejus paterni probatio est, v. 6; tertiam, adoptionis nostræ testimonium est, v. 6; quartam, adoptionis nostræ conditio necessaria; quia nullum Deus adoptat non castigatum; et ab eo non castigari, reprobari est ut spurium, v. 8. Disciplina probat legitimis Dei filios et à spuris discernit, sicut solis aspectus intuitivo pullos aquilæ legitimis

ab ira Dei quàm ab amore, puerque qui propterea vos affligit et percussit, ut erudit, purget et probet. Similis plerò sententiâ, Apoc. 3: *Ego quos amo, erigo et exergo*. Nam castigatio pertinet ad emendationem ejus qui castigatur.

Flagellat autem omnem filium quem recipit. Sensus est: Flagellis afflictionem et adversitatem erudit et corrigit Deus omnem filium quem recipit in disciplinam, atque ex eo tempore quo recipit.

VERS. 7. — *In disciplinâ perseverate. Tanquam filii vobis offert se Deus*. Deus offert se vobis ut patrem, agnoscet vos filios, nec ab hereditate excludet. Exhibet se vobis patrem magis quàm vindicem; non pœnas cogitat, sed correctionem vestram, ut aptet vos hereditati percipiendæ.

QUIS ENIM FILIUS, QUEM NON CORRIPIT PATER? *Corripit*, id est, castigat.

VERS. 8. — *Quid si extra disciplinam id est, absque castigatione estis, cuius participes facti sunt omnes* (genui et dilecti filii), ergo adulteri et non

distinguat ab illegitimis. Quintan, castigationis tristitia erit æterni gaudii fons et causa, v. 11: castigatio utilissima, v. 10. Ad hæc attende patienti, et quandoquidem Deus te castigans se tibi ut filio patrem exhibet, et tu castigatus subdere ei tanquam filius optimo patri: *Fiat voluntas tua sicut in celo et in terra.*

VERS. 9. — *DEINDE PATRES QUIDEM CARNIS NOSTRÆ...*, id est, patres à quibus carnem tantum habemus, non animam.

ERUDITORES HABUIMUS; Græc., *castigatores*. Argumentatur à minori ad majus: si parentes carnales, cum nos in pueritia castigarent, cum reverentiâ et timore tullebas,

MULTO MAGIS, id est: Quanto magis, vel multo justius.

OBTEMPERABIMUS PATRI SPIRITUM, id est, Deo animarum nostrarum creatori, ejusque correctionem reverenter feremus.

ET VIVEMUS; Syr.: *ut vivamus*, id est, nunc vitam gratiæ, aliquando vitam gloriæ.

VERS. 10. — ET ILLI QUIDEM IN TEMPORE PAUCORUM DIERUM. Insistat in eadem comparatione et urget ab utili: *Et illi*, id est, parentes nostri carnales erudient nos castigabant nos, in tempore paucorum dierum, id est, ad vitam temporalem et valde brevem; Syr.: *ad modicum tempus*.

SECUNDUM VOLUNTATEM, id est, pro arbitratu suo, non semper ad utilitatem nostram attendentes, sæpè ex errore, aliquando vitia pro virtutibus instillantes;

ILLE AUTEM, id est, Pater spiritum, seu Deus, verus pater castigat nos,

AD ID QUOD UTILE EST, id est, ad utilitatem nostram, quia Pater optimus et sapientissimus, qui nec errat, nec pravis affectibus abripiitur;

UT PARTICIPES EFFICIAMUR...; Græc.: *Ad recipiendam sanctificationem ejus*; id est: Ut participes fiamus sanctitatis ejus, et consequenter æternæ beatitudinis illius; quo quid utilis?

fili estis? Si vos subducere vultis disciplinæ, cuius participes facti sunt omnes filii Dei, id est, quicumque Deo placerent aut placent, ergo subtrahitis et abdicatis vos à numero eorum qui sunt germani filii Dei, et prout cœndi estis inter filios adulteros ac degeneres, et paternæ hereditatis exsortes.

VERS. 9. — *Deinde, patres quidem carnis nostræ, eruditores habuimus, et reverentur eos*; non (nonne) multo magis obtemperabimus patri spirituum, et vivemus? Reverentiâ significat subjectionem cum amore conjunctam, qualis esse debet omnium subditorum, ac nominatim illorum erga parentes. An non multo magis obtemperabimus, id est, submittemus ac permittemus nos patri spirituum, Deo, atque in ejus beneplacito acquiescimus, persuasi flagella, quibus nos cœdit, ab animo paterno, nostræque salutis cupido, proficisci, et ad vitam nobis profutura? *Vitam inteligit quæ est secundum spiritum*, id est, vitam sanctificationis et justitiæ. Hanc vitam opponit vitæ carnali, quæ sita est in commodis hujus sæculi, ad quam solent patres carnis erudire filios suos.

VERS. 10. — *Et illi quidem in tempore paucorum dierum, secundum voluntatem suam erudiebant nos*, sive castigabant nos ad paucos dies, id est, propter vitam hanc

VERS. 11. — *OMNIS AUTEM DISCIPLINA*, id est, castigatio divina,

IN PRÆSENTI QUIDEM, id est, in hujus vitæ tempore, seu, ut ait Syrus, *eo ipso tempore quo fit.*

VIDEAT, secundum sensum, scilicet,

NON ESSE CALIDI, SED MOROSI; causat enim dolorem in presenti;

POSTEA AUTEM FRUCTUM PACATISSIMUM; Græc., *pacificum*. Syr.: *Fructus pacis et justitiæ data est illis qui per eam exercitati fuerint*. Itaque non ex sensu judicandum de passionum pretio, sed ex fructibus pacis, justitiæ, beatitudinis et gloriæ æternæ. Deus castigans fingit nos, erudit, pericit, ut simus filii sancti, perfecti, ei similes, ejus æternæ felicitatis capaces. Est pater, pædagogus, amicus. Hæc penetra, et omne gaudium existimabis pati sub Deo Patre, etc., ut sis filius Dei, etc.

VERS. 12. — *PROPTER QUOD REMISSAS MANUS...* Ex principiis supra positissimis concludit pergens in metaphorâ athletarum; et Hebræos hortatur, primò, ut excussâ secordiâ viriliter pugnent et current: *Remissas manus*, id est, languidas et pendentes,

ET SOLUTA; Syr., *relaxantia*; GENUA ERIGIT, ut scilicet per patientiam curratis, etc. Christiani vitæ pugna et cursus est, ut dictum est v. 4, et dicitur in corollario.

VERS. 13. — *ET GRESSUS RECTOS FACITE*; Syr., *et semitas rectas*. Secundo, ut currant per viam rectam, quæ semper brevis est.

UT NON CLAUDICANS QUIS ERRET; Græc.: *Ut non claudum abducatur*; Syr.: *Ne meretur claudum abberret*; id est: Ne si quis inter Christianismum et Judæismum claudet, in utramque partem vacillans, erret à rectâ fidei et vitæ viâ.

MAGIS AUTEM SANETUR. Tertio, ut si cui pes læsus sit per impatientiam, sanetur, rectitudinis et constantiæ christiæ restitatur, id est: Ut qui ob persecutiones à fide in apostasiam deflectunt, statim sanentur et confortentur.

temporalem, cujus pauci sunt dies, id est, breve tempus.

Ille autem ad id quod utile est in recipiendo sanctificationem ejus. Deus autem, ut verus Pater, vos erudit et castigat ad veram nostram utilitatem, quæ in eo consistit ut participes simus sanctimoniam ejus.

VERS. 11. — *Omnis autem disciplina in presenti quidem videtur non esse gaudii, etc.* Et erit opus justitiæ pax, hoc est, cultores justitiæ magnâ fruuntur pace conscientie.

VERS. 12. — *Propter quod remissas manus*, etc. Monet his verbis ut excussâ igne vitæ anime eorum obdeseret, alacritatem assumant, ac serio sese comparent ad patientiam et paci actione.

VERS. 13. — *Et gressus rectos facite pedibus vestris, etc.* Monet ut, si qui inter eos sint claudicantes, id est, ad defectionem proni propter afflictiones quæ fidei causâ patiebantur, statim adhibita paternâ curâ per medicamentâ doctrinâ, consolationem atque exhortationem, sanentur et confortentur, ne negligit longius abducantur et corruant.

VERS. 14. — *Pacem sequimur cum omnibus*, id est,

Christi misericordiam loquitur etiam pro suis interlocutoribus.

VERS. 25. — *VIDETE NE RECUSEIS LOQUENTEM.* Comparationem exhortatione conelidit: Tantā prævienti gratiā, videte ne Christum, per suum sanguinem meliora, scilicet remissionem peccatorum, loquentem recusatis, id est, ne aspernemini, ne repellatis, a fide deficientes.

SI ENIM ILLI, id est, patres vestri, non EFFUGERUNT, scilicet divinam ulionem, RECUSANTES EUM, id est, angelum qui SUPER TERRAM in monte Sinā ipsis LOQUENTUR.

MULTO MAGIS, supple, non effugiemus, seu multo minus effugiemus supplicium,

Nos Christiani, qui Christum de caelis, ubi regnat, nobis loquentem, avertimus, id est, repellimus; ejus doctrinam et mandata respuentes. In Graeco est tantum: *Nos illum de caelis avertisti.* Christus nobis de caelo loquitur per Evangelium, per suos legatos et ministros, per miracula, per internas inspirationes.

VERS. 26. — *CELIUS,* id est, Christi ut Dei, vox MOVIT TERRAM TUNC, scilicet, cum daretur lex in monte Sinā,

NUNC AUTEM, id est, pro tempore novi Testamenti, REPRŌMITTIT; Graec., *denuntiavit*, id est, promissi per Aggeum prophetam, DICENS: ADHUC SEMEL ET NON SINĀ tantum et terram, SED ET COELUM MOVERO. D. Paulus pro suo more Septuaginta sequitur. Juxta Hebraeam D. Hieronymus vertit: *Adhuc unum modicum,* id est: Adhuc unum tempus, et quidem modicum, et commovebo, etc. Diversitas est in explicandis hic Aggae verbis; Aggeus enim loquitur de primo Christi adventu; hinc multum mentem Apostoli hic de eodem adventu explicant. At vero similis est Apostolum hic loqui de commotione futurā in judicio generali, seu in

ut promissionem accipiant, qui vocati sunt aeternae hereditatis, cap. 9.

Et sanguinis asperionem, id est, sanguinem Christi super nos effusum et aspersum. Hinc autem accesserat Hebraei, quando per fidem et Baptismum incorporati fuerant Christo.

Melius loquentem quam Abel, melius loquentem quam loquebatur sanguis Abel. Sanguis enim Abel vindictam loquebatur, Gen. 4; sanguis autem Christi melius loquitur, quia veniam loquitur et gratiam. Clamat misericordiam, gratiam et remissionem peccatorum.

VERS. 25. — *Videte ne recusatis loquentem,* scilicet Christum ipsum, qui, ut sequitur, et caelis loquitur nobis, omnibus veniam proponens, omnesque ad salutem per Evangelii sui ministros invitans; aut simpliciter recusatis, aut (quod deterius est) etiam contemnatis, sed vocem ejus audite perseveranter, donec *Hodie* cognominatur, sicut admonuit supra, cap. 5.

Si enim illi non effugerunt, recusantes eum qui super terram loquebatur. Deum potius quam Moysen intelligere et convenit per eum qui loquebatur super terram, scilicet cum Lyrano angelum hic intelligi puto per eum qui loquebatur super terram, et quidem angelum populi ductorem atque custodem, de quo Dominus ita praecipit: Exod. 23: *Observa eum, et audi vocem ejus, nec, etc.* Eundem angelum, quem in monte, ex Dei persona loquentem audiverant et recusaverant d. con-

secundo adventu Christi. Nec mirum est quod per accommodationem, seu per extensionem, secundo Christi adventu applicet Apostolus quod propheta de primo dixit, cum exhortans, non disputans, hic agit. Duobus igitur rationibus vitur ut Hebraeos exciet ad obediendum Christo. Prima sumitur ex punitione eorum qui legi Mosaicae non obediunt; secunda ex rigore judicii futuri; quasi diceret: *Videte ne recusatis Christum vobis loquentem, alioquin non evadetes penas ab eo tanquam iudice infligendas.*

VERS. 27. — *QUOD AUTEM: ADHUC SEMEL, DICIT; Graec.: Illud autem, adhuc semel, declarat, etc.; Syr.: Per hoc autem quod dicit, semel, ostendit immutacionem eorum qua moventur, ut permanent ea quae sunt motus expertia.*

DECLARAT MOBILIUM TRANSLACIONEM. Qui explicant Aggae verba de primo Christi adventu, per mobilia hic intelligunt pertinentia ad vetus Testamentum, de quibus cap. 9, scilicet tabernaculum, arcam, mensam, etc.; qui autem explicant de secundo Christi adventu, per mobilia intelligunt caelum et terram; sensusque, haec esse transmudanda, ut delinceps maneat in aeternum caeli novi, terra nova, scilicet regnum Christi consummatum. Nec mirum est si transmutentur a Christo, utpote ab ipso facta, et ad id facta.

VERS. 28. — *ITAEQUE,* id est: Cum haec ita sint, Christus scilicet sit caelum et terram immutaturus, ut regnum sibi parei immutabile,

REGNUM IMMOBILE SUSCIPIENTES, id est, nos Christiani regnum illud spe firmā suscipientes, apprehendentes.

HABEMUS GRATIAM; Graec., habemus; Syr., amplectamur; id est, constanter tenemus Christianismi gratiam;

tes: Non loquatur nobis Dominus, postea senserunt vindicem suarum transgressionum.

Multo magis nos, qui de caelis loquentem nobis avertimus, subaudi, non effugiemus; qui scilicet avertimus et repellimus Deum et hominem, qui et caelo locutus est nobis, cum post ascensionem suam legem evangelicam promulgavit in Sinā in Pentecoste, et de caelo misit Spiritum sanctum.

VERS. 26. — *Cujus vox movit terram tunc. Movit,* id est, concussit, Christum vult voce sua, quam angeli ministerio excitabat, tunc quando data est lex, terram concussisse; q. d.: *Videte ne recusatis Christum loquentem, quia Christus potentissimus est legislator, iudex et vindex.*

Nunc autem reprōmittit dicens: Adhuc semel; et ego movebo non solum terram, sed et caelum, scilicet adventu meo ad iudicium. Tunc enim, ut lotius mundus fiat innovatus, necnon ad terrorem venientis iudicii, omnia elementa commovenda sunt, caelum, terram, mare.

VERS. 27. — *Quod autem, adhuc semel, etc.* Propheta est parte, *adhuc semel,* declarat quod elementa (qua nomine roli et terrae comprehendantur) concutienda sint, et in aliam faciem transmudanda, ut illa maneat in alium statum non amplius commutanda, quae is succedent, id est, novi caeli et novae terrae, in quibus iustitia habitat. Per haec autem intelligitur regnum Christi consummatum.

VERS. 28. — *Itaque regnum immobile suscipientes, etc.*

PER QUAM SERVIAMUS; Graec., *gratē Deo;* Syr., *ac placeamus Deo;* id est: Per quam ita Deo serviamus, ut et ipsi placeamus;

CUM METU ET REVERENTIA; Graec.: Cum reverentia et religione, id est: Serviamus, inquam, cum metu pudico, ne qui turpe eorum eo faciamus, et cum reverentia religiosa eorum eo ambulantes;

VERS. 29. — *ET ENIM DEUS NOSTER IGNIS CONSUMENS EST,* Deut. 4, 24; Syr.: *Ignis devorans est;* id est,

Regnum immobile vocat legem evangelicam, per quam Christus regnat in nobis, nosque in ea reges facit, hic per gratiam, et in futuro per gloriam, quod regnum Dei, sive regnum eorum possidebimus.

VERS. 29. — *Et enim Deus noster ignis consumens*

Corollarium pietatis, seu in hoc capite ad pietatem maxime notanda, et ad proximam redgenda.

1° Recordare quod vita christiana cursus et certamen est; cursu certamus: quod hujus cursus via difficilis est et aspera; per spinas, per tribulationes, per cruces, per medios hostes, per exilia, per bonorum rapinam nobis est currendum. Hinc omnibus Christianis Apostolus dicit: *Per patientiam curramus, etc.*

2° Recordare quod ad hanc patientiam habendam aspiciendus sit Jesus Christus, fidei nostrae auctor et consummator. Primus hanc vitam inivit, illius aspirantes suo sanguine delinavit; primus ad metam pervenit: hincque nos hic currentes spectat, nobisque coronas preparat. *Ecce video caelos apertos et Jesum stantem a dextris Dei,* ait D. Stephanus patiens et per patientiam currens. Sedit Christus in dextera Dei, ut saepe D. Paulus ait; et ubi suum discipulum per patientiam vidit currentem, surrexit, stans sollicitus pro imitatore suo; preparat illi triumphum, obviam venit cum coronaturus. Haec tu cogita patienter, aspice Christum ducent tuum, exemplar tuum, coronatorem tuum: curre post ipsum; ad hoc tibi praestit: curre sicut ipse, ipsius sequere vestigia; ideo passus est: curre ad ipsum, est enim meta, terminus et premium.

Tria cogita in passione Christi, ait, D. Thomas, juxta secundum versiculum hujus capitis: *Qui proposito sibi gaudio. Quid contempsit? gaudium, gloriam, opes, etc.;* et tu temporalia contemne. Quid sustinuit? crucem, mortis crucem acerbilatem: compara passionem, crucemque tuam cum passione et cruce Christi, et tibi pudent tam leviter patientem deliquero animo: *Nondum usque, etc.* Quid promeruit? sessionem ad dexteram Patris: si te labor terret, merces invitet; si compatieris, et glorificaberis. Itaque ne deficias in compassionibus, cogita et recogita Christum. Quis ille? Filius Dei. Quae passus est? cruciatus, probra, mortem acerbam. Quomodo? libere, voluntarie; quia dilexit nos, proposito sibi gaudio praetulit crucem, etc. A quibus? a peccatoribus. Pro quibus patiebatur? pro nobis omnibus, et consequenter pro te. Haec tibi bene cogitanti quid durum esse poterit?

3° In passionibus recordare divinae hujus consola-

instar ignis flagrantissimi, legis suae violatores in momento urere, torquere et consumere potest. Deus, ut charitas, ignis est consummans creaturam sibi fideliem; ut iustitia, ignis torquens, consumens rebelles. Alterum necessarii eligendum, aut consummari, aut consumi. O Deus charitas, ure modò cor et renes meos tui amoris igne quo aliquando in te transformatus consummer, et nunquam iustitiae tuae igne consumar in aeterna morte.

est. Vox etiam dat causam cur Deo cum metu et reverentia servire debeamus. Causa haec est, quòd Deus noster instar ignis punit, urit et consumit eos qui carent hoc suo metu et reverentia.

haec illa animo: *sancti spiritus* etc.

tionis de qua v. 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11. Deus nos castigans est pater amantissimus; magister nostri profectus zelantissimus: nos ingit, erudit, perficit, ut simus filii, sancti, puri, perfecti, sicut ipse sanctus, purus, perfectus est; ut amsus aeternae illius felicitatis consortes. Vid: quinque consolacionis rationes in afflictionibus ex B. Paulo collectas, in comm. v. 8. Hincque discere nos secundum sensum de passionibus iudicare, sed secundum fidem.

4° Observa notas et proprietates Ecclesiae in versibus 22, 25, 24. Est visibilis, ut mos; una, ut civitas Dei Spiritu unita; sancta, ut Jerusalem caelestis, in qua Deus adoratur in spiritu et veritate; catholica, angelos et sanctos omnes complectens; apostolica, per Spiritum sanctum, apostolorum ministerio, fundata et gubernata; christiana, habens Christum mediatorem, pontificem et victimam, cujus sanguis clamat pro nobis; divina, opus, sedes et domus Dei. Vide, o Christiane, cujus civitatis sis civis, cujus domus sis domesticus, cujus corporis sis membrum; et consequenter vide cujus sanctitatis debeas esse particeps. Tu ergo vocationi responde; vide ne recuses Christum tibi de caelo loquentem.

5° Ibidem observare poteris veteris et novae legis convenientias et inconvenientias. Conveniunt quòd utraque promulgata est quinquagesimo die a Paschate, illa in Sinā, haec in Sinā: ibi terre motu mons contremuit; hic domus apostolorum: ibi inter flammam ignem et micantia fulgura turbo ventorum et fragor tonitruum personuit; hic cum ignearum visione linguarum sonitus pariter de caelo, tanquam spiritus vehementis advenerit: ibi clangor buccinae legis verba preterpuit; hic tuba evangelicae apostolorum eor insonuit; S. Hieronymus ad Fabiolam. Disconveniunt in multis, quae D. Paulus habet v. 22, 23, 24.

Multo praestantior est lex Christi; hanc praecellentiam vide libidem.

Brevi est D. Augustino differentia legis et Evangelii est timor et amor.

Fusè B. Thomas hic explicat et veteris legis terrorem, et novae legis amorem.